

EMANCIPACE ŽEN

V úvodu ke kapitole *Mezi vídeňským kongresem a revolucí 1848* jste se dočetli, že ve druhé polovině 19. století v Evropě probíhaly velké změny. Vypráví o nich tato kapitola. Změny se týkaly celé společnosti: probíhal boj za všeobecné volební právo, emancipovaly se ženy, začala se používat elektřina a mnoho dalších vynálezů, které nám dnes už přijdou naprosto běžné. Můžeme říci, že se **budovala moderní občanská společnost**, taková, v jaké žijeme my. Vznikaly nové státy, což přispělo ke zvýšení napětí v Evropě a vedlo až k nejstrašnější válce, jakou do té doby svět zažil – k **první světové válce**. O té se dozvíte v další kapitole, tato je pro ni vlastně takovou „předehrou“. A protože se první světová válka, jak napovídá název, netýká jenom Evropy, musíme se v této kapitole zabývat i některými mimoevropskými státy.

SPOLEČNOST

EMANCIPACE ŽEN

Ve druhé polovině 19. století začaly sílit hlasy po **emancipaci**, tedy po **zrovnoprávnění žen**. Někdy se boj o emancipaci zaměňuje s bojem o **volební právo žen**. Ten byl pochopitelně součástí snah o zrovnoprávnění, ale rozhodně nebyl jediným – a zpočátku ani hlavním – cílem. V první řadě šlo o to, aby bylo ženám umožněno **vzdělávání** na stejné úrovni jako mužům a aby se mohly stejně jako oni **uplatnit na trhu práce**. Abychom tyto snahy pochopili, musíme si vysvětlit, co k boji za emancipaci vedlo.

☞ Co patřilo k hlavním cílům emancipace žen?

Dívky byly zatím stále vychovávány téměř výhradně k péči o domácnost. Pokud se pro ně zakládaly nějaké školy nebo pořádaly kurzy, týkaly se většinou vaření a hospodaření. Situace se příliš nezměnila ani v prvních letech nového století. Na fotografii jsou účastnice kuchařského kurzu z počátku 20. století.

Emancipace žen přímo souvisela s technickým pokrokem. Mnoho vynálezů totiž usnadnilo péči o domácnost. Dnes, kdy používáme k topení, vaření i ohřívání vody plyn nebo elektřinu, si už těžko dovedeme představit, jak těžké bylo například udržet v kamnech oheň při vaření. Přečtěte si, co ve své příručce radila mladým hospodyňkám autorka *Úsporné kuchařky* Anuše Kejířová v roce 1905:

Nejlepším palivem je černé, tak zv. kamenne uhří. Natlučeme je kladivkem na malé kousky a vodou skropíme (pěkně pak hoří). Mezi malými kousky necháme několik větších, které dáme do kamen, když si chceme oheň udržet a mnoho nespáliti. Tyto větší kusy nám po kolik hodin oheň udrží (při zavřeném popelníku), aniž bychom musili přikládati. Drobné uhří rychle hoří a tudíž rychle dá teplotu, ale brzy také bývá pod plotnou tma, zapomeneme-li včas přiložit... V malé domácnosti k snídani, obědu, večeři, k praní a žehlení spálí se v létě za měsíc asi 4 putny uhří (putna = 50 kg). Na zatopení a rychlé pečení, neb k pečení, má-li rychle zčervenat, na buchty, koláče, jest velmi dobré a úsporné koupiti na pytle sušené šišky z lesa, které nám dají rychlý, prudký oheň. Jsme-li v kraji, kde lze dostati pařezy, topme jimi, jsou smolné a vydatné, hoří dlouho a vydávají silný žár... Vždy ale pamatujme, bychom měly dříví na suchém místě uschované; je-li vlhké, je v kuchyni takřka nepotřebné. Nejlépe dáti si vždy zásobu pod kamna uschnouti... Měsíčně spálíme na zatopení, tu a tam též k prudkému ohni 25 kg dlouhých třísek... Vymetání kamen řídí se podle jich tahu. Některá bývají často zanesena, a chceme-li míti řádný oheň, mnoho spálíme a tím pak špatně hospodaříme. Především necháme plotnu několik hodin vychladnouti, pak peroutkou z husy smeteme saze z hořejší trouby na dolejší a dvířky je vyndáme. Byla-li by při vymetání plotna teplá, měly bychom pinou kuchyň sazi. Vymetají se podle potřeby za 3 – 6 neděl. Služky nerady vymetají, ale povoliti se nesmí, neboť tím jen šidíme sebe: spálíme mnoho paliva – a ještě mnohdy oběd zkažíme, neboť nám to. Nejlépe jest vymetat večer a hned vše kolem přikryti, aby se nezaprášilo, a pak podlahu umýti.

☞ Zkuste napsat přesný pracovní postup vymetání kamen.

☑ Zjistěte, jaký je rozdíl mezi věnem a výbavou. Vypjte se svých prarodičů, co bylo zvykem dávat věnem a do výbavy v době, kdy oni či jejich rodiče vstupovali do manželství. A jak je tomu dnes?

☒ Ne vždy a všude bylo nutné, aby měla nevěsta majetek. U řady národů v minulosti i v současnosti jsou naopak dcery zdrojem bohatství otce, protože ženichové musejí za nevěstu pořádně zaplatit – odvádějí totiž její původní rodině pracovní sílu. Zkuste si o takových svatebních zvyklostech udělat referát. Pomůže vám vyučující zeměpisu.

Novomanželé Vodenkovi v roce 1912 ještě netušili, jak zasáhnou události roku 1914 do jejich života.

Nutnost emancipace

V 19. století přibývalo rodin, které patřily do **střední měšťanské vrstvy**. Tyto rodiny nebyly chudé, ale byly odkázané na mužův příjem, který většinou kromě pokrytí běžných potřeb rodiny stačil jen na nevelké úspory. Úspory byly nutné mimo jiné na **věno dcer**. Bez věna se dívka nemohla provdat, ale pokud bylo v rodině více dcer, nedokázal otec často zajistit věno pro všechny. **Neprovdaných dívek tak přibývalo**. Dívky však byly vychovávány pouze k **péči o domácnost**, protože ve společnosti stále ještě převládal tradiční model: **úkolem ženy je vést domácnost a vychovávat děti, úkolem muže je rodinu hmotně zabezpečit**. Neprovdané dívky se tak dostávaly do těžké situace: s tím, co uměly, se mohly žít jen jako **služky** nebo **posluhovačky**, v lepším případě jako **vychovatelky** či **soukromé učitelky** v zámožnějších rodinách. Většina neprovdaných žen ale žila v rodinách svých příbuzných jako trpěná přítěž.

Další skupinu ohrožených žen tvořily **vdovy**. Muži z měšťanských vrstev se většinou ženili až ve vyšším věku, kdy měli zajištěnou existenci a mohli se postarat o rodinu. Dívky se naopak vdávaly poměrně mladé, protože pro rodinu bylo velkou zátěží žít děti příliš dlouho. Mezi manželi byl proto často **velký věkový rozdíl** a nezdědka se stávalo, že ženy **brzy ovdověly** a ocitly se i s dětmi bez prostředků.

Proto začaly silit hlasy volající po tom, že by dívkám mělo být poskytováno **vzdělání**, které by jim v případě nouze umožnilo **žít se vlastní prací**.

Velké **války**, kdy většina mužů odcházela do boje a jejich práci musely zastat ženy, ukázaly, že **emancipace je nevyhnutelná**. Pro **Spojené státy americké** byla tímto zlomem válka Severu proti Jihu v 60. letech 19. století, pro **Evropu první světová válka** v letech 1914–1918. O obou se budete později učit.

- Jak vypadal tradiční model rodiny? Proč myslíte, že se toto uspořádání vyvinulo?
- Jak se ženy dostávaly do existenčních problémů a jak je mohly řešit?
- Proč bylo potřeba, aby se ženy vzdělávaly?
- Jakou roli v emancipaci žen sehrály velké války?

Prostuduj a odpovez písemně na otázky za textem: